

Ο Ελληνισμός και οι προεκτάσεις του

Επειδή τον τελευταίο καιρό γίνεται πολύς λόγος στον εγχώριο τύπο για τον Ελληνισμό γενικά, και τον Κυπριακό Ελληνισμό ειδικά, καλό θα ήταν να ανατρέξουμε στις ιστορικές πηγές για να δούμε τι ακριβώς υποδηλώνει αυτός ο όρος. Ο όρος Ελληνισμός πηγάζει από την λέξη "Ελληνίζειν" ο οποίος την γλώσσα των Ελλήνων; εκείνων δηλαδή των ανθρώπων που αποκαλούσαν τους εαυτούς τους Έλληνες (από τον Έλληνα, υιόν του Δευκαλίωνος). Στην Νεοελληνική ο όρος Ελληνισμός καλύπτει ολόκληρο το αρχαίο Ελληνικό μεγαλείο και τα επιτεύγματα-του στον χώρο της τέχνης και των γραμμάτων. Ο Ελληνισμός εντάσσεται ακόμα στα παγκόσμια ιδανικά, και υποδηλώνει, ουσιαστικά, μια στάση και ένα τρόπο ζωής, μια παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά, και πρότυπο για μίμηση από όλη την οικουμένη.

Σε πρόσφατο άρθρο του (ίδια "Φ", 1/10/95) ο Μιχάλης Πιερής, ποιητής και καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο της Κύπρου, μας θύμισε τα σοφά λόγια του Καβάφη:

Δεν είμαι Έλλην, ούτε Ελληνίζων, είμαι Ελληνικός.

Και προσθέτει ο Μιχάλης Πιερής ότι Ελληνικότητα σημαίνει να μη παριστάνεις τον Έλληνα, αλλά να υπηρετείς τις αξίες της Ελληνικότητας.

Ο γερμανός μελετητής και Ιστορικός J.G. Droysen, εισήγαγε πρώτος την μόδα του περιορισμού της χρήσης της λέξης "Ελληνισμός" στα χρόνια της επικράτειας του Μεγάλου Αλέξανδρου και μετά. Όλοι εκείνοι οι Λαοί που ζούσαν κάτω από την πολιτική και πολιτιστική εποπτεία του Μεγάλου Αλέξανδρου δεν ήταν Έλληνες, αλλά Λαοί που υιοθέτησαν την Ελληνική γλώσσα και τρόπο ζωής, μιμούμενοι τους Έλληνες. Ήσαν δηλαδή Ελληνιστές. Εδώ πρέπει να σημειώσουμε ότι σε μια μικρή περίοδο δέκα ετών, από το 334 μέχρι το 324 π.Χ. ο Μέγας Αλέξανδρος, ο νεαρός Μακεδόνας κατακτητής, κατόρθωσε να θέσει κάτω από τον έλεγχο του όλο τον τότε γνωστό κόσμο, από την Ελλάδα μέχρι την Βακτρία, και τον Νείλο μέχρι τον Ινδό ποταμό. Κατά κάποιο τρόπο, ο Μέγας Αλέξανδρος δεν ήταν μόνο ένας κατακτητής: Εβλεπε τον εαυτό του σαν τον φορέα του Ελληνικού πολιτισμού, εντεταλμένο όχι μόνο να κατακτήσει, αλλά και να προσηλυτίσει. Αυτός λοιπόν ο αυτοδιορισθείς απόστολος του Ελληνισμού, έκτισε πόλεις και εισήγαγε Ελληνικούς θεσμούς, καθώς και ένα μέτρο αυτοδιοίκησης. Σύντομα όμως, και σαν αποτέλεσμα των συνεχών επεκτάσεων και κατακτήσεων του, υιοθέτησε την πολιτική της προώθησης και ενθάρρυνσης φιλικών σχέσεων, καθώς και την ενσωμάτωση των "βαρβάρων" με τους Έλληνες και Μακεδόνες αποικιοκράτες.

Ο Ελληνισμός, λοιπόν, δεν είναι απλώς και μόνο η προσωπική υπόθεση των Νεοελλήνων: έχει επεκτάσεις σ'όλα τα άκρα της γής, ιδιαίτερα στο δυτικό κόσμο, ο πολιτισμός του οποίου εδράζεται, σ'ένα μεγάλο βαθμό, πάνω στις Ελληνικές παραδόσεις, αξίες και ιδανικά. Ο Ελληνισμός είναι συνεπώς και σήμερα μέτρο αξίας και σημείο αναφοράς για όλους τους ευαισθητοποιημένους Λαούς της Οικουμένης, που αναγνωρίζουν στο πρόσωπό-του την μόνη πνευματική Μητέρα-Πατρίδα. Η πρόκληση του Ελληνισμού σήμερα είναι η δημιουργία εκείνων των συνθηκών που θα υποβοηθήσουν στην εμπέδωση ενός δημοκρατικού τρόπου ζωής μέσα στα πλαίσια μιάς ευγενούς άμιλλας μεταξύ όλων των Λαών, και των όπου γής ανθρώπων.

Ας ρίξουμε όμως μια ματιά στον Ελληνισμό μέσα στο πέρασμα του χρόνου. Για την ακρίβεια, η Ελληνιστική περίοδος ξεκινά από το 323 π.Χ., το έτος που πέθανε ο Μέγας Αλέξανδρος, και διαρκεί μέχρι το 30 μ.Χ., όταν και η τελευταία εναπομείνασα Ελληνιστική Αυτοκρατορία προσαρτήθηκε από την Ρώμη. Ο Ελληνισμός, με την μιά ή την άλλη μορφή, πάει φυσικά πολύ πιο πίσω από το 334 π.Χ.

Τον πέμπτο αιώνα π.Χ. οι παραλίες της Μεσογείου και της Μαύρης Θάλασσας ήσαν ήδη διάσπαρτες με Ελληνικές πόλεις και λιμάνια, και από τότε η Ελληνική Κουλτούρα άρχισε να ξεπερνά τα όρια της Ελληνικής Φυλής. (Encyclopaedia Britannica: Hellenism, P.402). Μπορεί οι περίφανοι και αρχαίοι πολιτισμοί

του Νείλου και του Ευφράτη να αγνοούσαν θεληματικά την Ελληνική Κουλτούρα, αλλά όλοι οι άλλοι Λαοί, οι "βάρβαροι", αργά ή γρήγορα ενέδωσαν, άλλοι λίγο και άλλοι πολύ, στην ακαταμάχητη γοητεία του Ελληνικού πνεύματος. Σε μερικές μάλιστα περιπτώσεις, ελληνικές αποικιοκρατικές δυνάμεις εσκεμμένα και θεληματικά συνασπίζοντο με τον γηγενή πληθυσμό, με αποτέλεσμα να συγχωνευθεί ο Ελληνισμός με τα έθιμα των "Βαρβάρων".

Στην περίπτωση της Κύπρου αυτό συνέβει γύρω στα 1400 π.Χ. Η ΚΑΤΙΑ ΧΑΤΖΗΔΗΜΗΤΡΙΟΥ αναφέρει σχετικά τα εξής στο Βιβλίο της: ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ (Σελίδα 16):

Στα χρόνια 1400 π.Χ. αρχίζει η εγκατάσταση των Μυκηναίων, που έρχονται στην αρχή σαν έμποροι και έπειτα σαν άποικοι. Πιο κάτω, στην ίδια σελίδα, αναφέρει: Οι Αχαιοί, εκτός από τα εμπορεύματα τους έφεραν στην Κύπρο τοπωνύμια, θεσμούς, τρόπους λατρείας. Και στην σελίδα 17: "Με τον αποικισμό της Κύπρου από τους Μυκηναίους το Ελληνικό στοιχείο επικράτησε με την γλώσσα, τις συνήθειες και την θρησκεία, ενώ οι παλαιότεροι κάτοικοι αφομοιώθηκαν.

Κάτι ανάλογο μας λέει και η Σεβαστή Κωνσταντινίδου Καρατσά στο βιβλίο της "Κύπρος": Η Ιστορία και ο πολιτισμός της (Εκδόσεις Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κύπρου, 1974), στη σελίδα 70:

Από του τέλους του 13ου Αιώνας άρχισαν να έρχονται εις την Κύπρο οι Έλληνες Αχαιοί άποικοι, και κατά το 1190 π.Χ. ούτοι εγκαταστάθηκαν εξελληνίσαντες την νήσον

τελείως.

Στο ίδιο της βιβλίο, στην σελίδα 15, επίσης αναφέρει:

Οι πρώτοι κάτοικοι, Ετεοκύπριοι καλούμενοι, εσχημάτισαν μικρούς συνοικισμούς, ανέπτυξαν δε από της έης χιλιετηρίδας σημαντικό πολιτισμό, ο οποίος διεδόθη εις όλην την Νήσον.

Με σκοπό την σωστή ενημέρωση των ξένων, για την Ιστορική αλήθεια, και κατόπιν παράκλησης της Ελληνικής Κοινοτικής Συνέλευσης, ο Κωνσταντίνος Σπυριδάκης εξέδωσε το 1963 στα Αγγλικά το βιβλίο του "Μια σύντομη Ιστορία της Κύπρου" ("A Brief History of Cyprus"). Σκοπός αυτής της έκδοσης ήτο να θέσει τέρμα στην τότε παραπληροφόρηση και διαστρεύλωση της Ιστορίας της Κύπρου από τον κ. Ντενκτάς και τους υποστηρικτές του. Τα αποσπάσματα που ακολουθούν είναι δική μας μετάφραση:

Πράγματι η εγκατάσταση των πρώτων κατοίκων της νήσου, των Ετεοκυπρίων όπως θα'πρεπε κανείς ίσως να τους ονομάσει, πρέπει να είχε λάβει χώραν προ της έκτης χιλιετηρίδας π.Χ.

Το πιο σημαντικό γεγονός στην ζωή των κατοίκων κατά την χάλκινη εποχή ήτο η εγκατάσταση των Αχαιών-Μηκυναίων που έφθασαν περί τα μέσα της δευτέρας χιλιετηρίδας π.Χ.

Και πιο κάτω, στην σελίδα 5 αναφέρει τα ακόλουθα:

Μετά την εγκατάσταση στην Κύπρο των Μυκηναίων, και προ του τέλους της δευτέρας χιλιετηρίδας π.Χ., έφθασαν στην

Κύπρο Έλληνες άποικοι με τις ίδιες ρίζες και καταβολές εκείνων των Ελλήνων που είχαν εγκατασταθεί στις Νότιες ακτές της Μικράς Ασίας. Το δεύτερο κύμμα αποίκων πιστεύεται ότι είχε σχέση με τις Διακινήσεις που έλαβαν χώρα σαν αποτέλεσμα του Τρωικού Πολέμου.

Πιο κατηγορηματικός πάνω στο θέμα της εγκατάστασης των Ελλήνων στην Κύπρο είναι ο κλ. Π. Γεωργιάδης με το βιβλίο του: ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ, σελίς 26. Με πηχυαίο τίτλο: "Κατάκτηση της Κύπρου υπο των Αχαιών" αναφέρει:

Ενώ όμως οι πρώτοι Αχαιοί εγκατεστάθησαν εις την Κύπρον ειρηνικώς ως έμποροι, αργότερον, όταν απέκτησαν αρκετή δύναμη, και αντιθέτως είχαν εξασθενήσει οι άλλοι λαοί, οι Αιγύπτιοι και οι Χετταίοι, απεφάσισαν να κατακτήσουν την νήσον. Οπως αναφέρεται εις Αιγυπτιακά κείμενα και εις άλλα τα οποία ευρέθησαν εις την πρωτεύουσα των Χετταίων εις την Καπαδοκίαν, ο Βασιλεύς των Αχαιών Ατταρασίγιος, τον οποίον οι Ιστορικοί ταυτίζουν με τον Ατρέα, κατέκτησε την Κύπρο περί το 1225 π.Χ. Εκτοτε παρέμειναν κτήσεις των Αχαιών, οι οποίοι εγκατεστάθησαν εις αυτήν εις μεγάλους αριθμούς και ίδρυσαν πλήθος αποικιών, εξελληνίσαντες ούτω την νήσον.

Με βάση τα πιο πάνω αναμφισβήτητα Ιστορικά γεγονότα, δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία, λόγω της μαζικής μετανάστευσης των Αχαιών, ιδίως το 1225 π.Χ. και μετά, ότι οι ρίζες, οι καταβολές, καθώς και η κουλτούρα ενός μεγάλου αριθμού των

κατοίκων της Κύπρου είναι Ελληνικές. Το ότι έχουν έτοι τα πράγματα μαρτυρεί και η ομοιότητα της Ελληνικής διαλέκτου στην Κύπρο με εκείνη της Αρκαδίας και Παμφιλίας. Με το ίδιο Ιστορικό σκεπτικό, εξυπακούεται ότι οι υπόλοιποι κάτοικοι της Κύπρου, οι Ετεοκύπριοι, αφομοιώθηκαν σταδιακά και είναι Ελληνιστές: Άνθρωποι δηλαδή που υιοθέτησαν την Ελληνική γλώσσα και τρόπο ζωής, μιμούμενοι τους Έλληνες.

Η αναδρομή στο παρελθόν θεωρήθηκε αναγκαία για να συνειδητοποιήσουμε όλοι ότι αμιγείς Έλληνες και Τούρκοι της Κύπρου δεν υπάρχουν. Η κοινωνιολογία έχει αποβάλει από το λεξιλόγιο της τη λέξη "Έθνος" (με την έννοια της καθαρόαιμης φυλής), με το σκεπτικό ότι κάτι τέτοιο δεν υπάρχει. Ο μεγάλος Ιστορικός Άρνολτ Τοϊνμπη στο βαθυστόχαστο βιβλίο-του "Μελέτη της Ιστορίας" (A study of History) μας λέει τα εξής:

Για να σώσουμε την ανθρωπότητα πρέπει να μάθουμε να ζούμε μαζί αρμονικά, παρά την ύπαρξη παραδοσιακών διαφορών θρησκείας, πολιτισμού, εθνικότητας, τάξης και φυλής. Για να ζούμε μαζί αρμονικά, πρέπει να μάθουμε ο ένας τον άλλο, και αυτό προϋποθέτει να μάθουμε το παρελθόν του άλλου.

Πιο κάτω ο Τοϊνμπη συνεχίζει:

Δεν είναι αρκετό απλώς να κατανοήσουμε τη πολιτιστική κληρονομιά, ο ένας του άλλου, ούτε ακόμα και να την εκτιμήσουμε. Πρέπει να την αγαπήσουμε σαν μέρος του

κοινού πλούτου της Ανθρωπότητας που ανήκει συνεπώς, και σε μας τόσο όσο και σ'εκείνους. Χωρίς την φωτιά της αγάπης οι επικύνδινες ρωγμές πάνω στην παγκόσμια αλληλεγγύη δεν μπορούν να στεροποιηθούν.

Σοφά λόγια που προέρχονται από ένα από τους πιο αξιολογούς Ιστορικούς του εικοστού αιώνα. Παρ'όλα ταύτα, είμαστε σίγουροι ότι ο ιδεολογικός φανατισμός ορισμένων κύκλων δεν θα τους επιτρέψει να αναλογιστούν πού οδηγούμεθα αν αγνοήσουμε αυτές τις αλήθειες.

Σε κρίσιμες στιγμές σαν αυτές που διανύει ο τόπος μας σήμερα, και μπροστά στους κινδύνους που απειλούν όλους τους κατοίκους αυτού του δύστυχου νησιού με αφανισμό, επιβάλλεται η σύμπνοια και η ομόνοια όλων των αντιμαχόμενων μερών. Δεν έχουμε ψευδαισθήσεις για τις προθέσεις του κ. Ντενκτάς, ούτε αγνοούμε την πικρή πραγματικότητα. Άλλοι, και όχι εμείς, είναι αφελείς και ονειροπαρμένοι ρομαντικοί, που πιστεύουν ακόμα σε δυναμική αναμέτρηση με τον εχθρό και διωγμό του από την Κύπρο. Μακάρι να ζούσαμε σ'ένα "Ομορφο κόσμο ηθικό, αγγελικά πλασμένο.*

Κλείνοντας αυτή τη μελέτη θα ηθέλαμε να παρατηρήσουμε ότι, πέραν της Ελληνικής και της Τουρκικής διάστασης, υπάρχει η

* (Διονύσιος Σολωμός: Εις Φραγκίσκαν Φραΐζερ, Επίγραμμα).

ανθρώπινη διάσταση, η κοινή μοίρα όλων των ανθρώπων. Αν ποτέ υπάρξει κάποια απειλή απο το διάστημα, που να θέτει σε κίνδυνο όλον τον πλανήτη μας, τότε και μόνο θα αντιληφθούμε την πραγματική σημασία της ανθρώπινης μας διάστασης.

Εν τω μεταξύ, καλό θα ήταν οι Έλληνες της Κύπρου να καταβάλουν μια προσπάθεια να υπηρετούν τις αξίες της Ελληνικότητας, μάλλον παρά του Εθνικισμού.